

Het heerenhuis in zijn nieuwsten vorm.

Een nieuw experiment van ir. J. H. van den Broek.

De evolutie van het heerenhuis in den loop der eeuwen vormt een belangrijk stuk cultuur-geschiedenis. Het heerenhuis ontstond toen de boerenadel zich in de groeiende steden vestigde om daar aan het bestuur deel te nemen en daarnaast een koopmansstand ontstond, rijk genoeg om met den adel in levensgewoonten te concurreren, en zich ermee te vermengen.

Deze eerste heerenhuizen hadden daardoor een representatief karakter en waren bovendien op de mogelijkheid van verdediging ingericht in tijden van oorlog en opstand. Voor zoover ze bewoond werden door kooplui of industrieelen, waren ze ook ingericht op de uitoefening van het bedrijf. Het laatste is zoo gebeven, tot in de vorige eeuw, toen de koopvaarders nog in onze havens voor de huizen der reeders laadden en lozen.

Daarnaast had zich toen echter reeds het patriciërswoonhuis ontwikkeld, dat met verdediging of zakendoen niets meer uitstaande had, doch enkel bestemd was om zoowel van buiten als van binnen den rijkdom en het aanzien van den bewoner te representeren. Van beide typen zijn er in de oude stad nog voorbeelden te vinden, al hebben verweg de meesten hun oorspronkelijke bestemming verloren.

In de tweede helft van de vorige eeuw werd het heerenhuis object van den speculatiebouw. Aan Eendrachtsweg en Westersingel en later in het toen Nieuwe Westen bouwde men heerenhuizen niet meer in opdracht, doch op hoop van zegen, welke zelden uitbleef, want al bleven er nog aanzienlijke Rotterdammers die het ontwerpen van een nieuw heerenhuis aan een architect opdroegen, velen vonden het wel zoo eenvoudig zoo'n huis kant en klaar te koop. Bijzondere eischen had men niet, het ging in hoofdzaak om groote en vele kamers. Zelfs na den vorigen oor-

log zijn er aan den Heemraadssingel nog verscheidene gebouwd. Ze begonnen echter toen al uit den tijd te raken door de behoefte om meer buitenaf te wonen, wat door de auto vergemakkelijkt en in de hand gewerkt werd.

Men kan dan ook rustig verklaren, dat het heerenhuis zooals het in de middeleeuwen is gegroeid en zijn glorie beleefde in de 18de eeuw, voor onzen tijd niet meer geschikt is. En dit voornamelijk, wijl de levensnormen zich geheel gewijzigd hebben en het zuiver representatieve geen rol meer speelt tegenover het praktische en zakelijke, dat in een bepaalden omvang natuurlijk ook weer door zijn luxueusen omvang representatief kan worden, doch dan toch in elk geval heel anders dan de bekende oude staatsie-trap in Boymans moet zijn geweest.

Toch is het consequent modern gebouwde en ingerichte heerenhuis nog zeldzaam, en daardoor een merkwaardigheid. Toen de architecten Brink-

man en Van der Vlugt aan de Kralingsche Plaslaan voor den heer Van der Leeuw zulk een huis hadden gebouwd, trokken er excursies van belangstellenden heen om het te bewonderen. Doch een succes is dit experiment niet geweest, het was daarvoor te veel experiment. Beter slaagden genoemde architecten met daarna gebouwde huizen van dit genre in Dijkzigt, te Schiedam en aan den Plaszoom, waarbij de opgaaf hun minder vrijheid liet, omdat de toekomstige bewoners zelf normale eischen stelden.

Aan de Bentincklaan in Blijdorp heeft thans de architect ir. J. H. van den Broek gelegenheid gehad te toonen, wat er van zoo'n uiterst modern heerenhuis te maken is, waarbij hij zoowaar weer met het middeleeuwsche vraagstuk der beveiliging van de bewoners bij oorlogsgevaar moest rekening houden, zoowel door het maken van een schuilkelder met zoo groot mogelijke veiligheids-garantie, als door zulk een constructie, dat het instortingsgevaar zooveel mogelijk beperkt werd.

Zoo kan het oudste in nieuwe vormen weer na eeuwen terugkeeren, doch overigens is dit huis met zijn openheid naar alle kanten, zijn groote dakterras en een logeerkamer, die des zomers als theehuis, ten behoeve van dit terras kan worden gebruikt, geheel los van al het oude. Hoewel het trappenhuis er een belangrijke partij in is, heeft dit in zijn lichte en uiterste soberheid zijn schoonheid enkel aan praktische en technische overwegingen te danken. En de keuken, die eveneens een interessant onderdeel van het interieur is, bezit niets meer van de oude romantiek maar is vol van een comfort, dat van de keukenprinses heel wat intelligentie vergt, wil ze het geheel naar behooren gebruiken.

Laag zijn de moderne kamers, maar donkere

hoeken vindt men er niet in en ze zijn zoowel gecombineerd als afzonderlijk te gebruiken. Alles is op gemak ingesteld. Zelfs het meubilair, dat, ondanks goeden prettigen vorm, toch niet paradeert in de ruimte en bij de eveneens parade-louze kleeding van den modernen mensch past. Zooals het interieur uit de 18de eeuw bij de pruiken en fluweelen heerenkleeding en de kuitkousen.

Met de buiten-architectuur is het precies zoo. Met haar front naar het Zuiden gewend vangt ze van drie kanten licht en zon en dit is haar voornaamste functie naast de afsluiting tegen ongunstiger weersinvloeden. Maar vertegenwoordigen doet ze verder niets dan het vanzelf sprekende van den welstand, die er voor noodig is om zoo te kunnen wonen. Ze is evenmin opzettelijk mooi als gewild proportieeloos. Het is een huis, dat bij een auto past en bij de moderne stad, die eigenlijk al geen stad meer is bij zoo groote openheid als ook Blijdorp te zien geeft.

Het meest opvallende aan deze heerenhuis-architectuur is echter, dat ze alle erfelijke belasting mist en daardoor het contact met ons onbewuste gemoedsleven. Wat belet, dat men er meer dan intellectuele waardeering voor krijgt. Als experiment interessant, loopt ze vermoedelijk te ver vooruit op de behoeften van een wereld, die pas begonnen is de erfelijkheidsromantiek met behulp der psycho-analyse te overwinnen.